

Conflictes Oblidats: El Sahel

Poc més de dos mesos després que esclatés la guerra a Ucraïna, continua sent sorprenent la velocitat i contundència amb la qual van reaccionar molts països del món a l'ofensiva russa. L'OTAN – una organització que semblava gairebé obsoleta – va reviure, recuperant la popularitat que va perdre després de la Guerra Freda. La Unió Europea – venint d'un dels seus pitjors moments després del BREXIT i la COVID-19 – va actuar més unida que mai, donant una resposta tant política com humanitària sense precedents. D'altra banda, els Estats Units i la UE van aconseguir restaurar les seves relacions, les quals van quedar bastant deteriorades per la política exterior de Donald Trump; i junts ens van ensenyar que les anteriorment criticades sancions econòmiques poden arribar a tenir un gran impacte si es coordinen bé i aconsegueixen les dimensions adequades. En definitiva, es va demostrar amb escreix que la comunitat internacional és més que capaç d'influir de manera significativa en conflictes aliens a les seves pròpies fronteres.

Ara que coneixem el nivell que pot aconseguir l'acció internacional, especialment per part dels països d'occident, és inevitable pensar per què no

s'ha arribat prèviament a tal compromís amb altres conflictes. Segons les dades recollides per l'organització sense ànim de lucre Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED), avui dia, una part important del planeta continua immersa en alguna mena de disputa, incloent grans guerres i catàstrofes humanitàries que tenen el seu origen diversos anys enrere. Aquestes, no obstant això, no s'estan tractant igual que la contesa europea. A diferència d'Ucraïna, el món no es mobilitza per aquests conflictes.

En aquesta sèrie d'articles, recordarem tres conflictes armats, que malgrat tenir dimensions similars a les de la guerra d'Ucraïna, mai han arribat a aconseguir una difusió tan àmplia, o han quedat en un segon pla després de l'inici d'aquesta. Concretament, en aquest primer lliurament ens centrarem en els successos transcorreguts al Sahel durant els últims anys, abordant les principals diferències amb Ucraïna en l'estratègia de la comunitat internacional per a detenir els enfrontaments. Per a això, a causa de la seva proximitat geogràfica i els interessos geopolítics tant amb Ucraïna com amb les altres regions, donarem un especial èmfasi al rol dels països europeus.

EL SAHEL

El Sahel és una franja de terra que es troba sota el desert del Sàhara i s'estén 5000 quilòmetres pel continent africà des de la costa Atlàntica fins al Mar Roig. Aquesta regió comprèn els quatre països limítrofs amb el llac Txad – Camerun, Txad, Níger, Nigèria – així com Burkina Faso, Gàmbia, Guinea, Mali, Mauritània i el Senegal. Durant molt de temps, aquest territori s'ha considerat com una de les regions més fràgils d'Àfrica, mes des de l'esclat de la crisi a Mali al gener de 2012, la zona central del Sahel s'ha convertit en l'epicentre d'una de les pitjors i més complexes crisis del món.

El conflicte del Sahel es pot entendre com una combinació de violència armada, desplaçament, fam i pobresa generalitzada (PMA, 2021). Sumida en un marc d'inseguretat, la regió porta anys sofrint nombrosos xocs entre grups armats – en la seva major part jihadistas – i civils. Aquests van aflorar i encara se sostenen a causa de diversos components estructurals – com la pobresa i les tensions intercomunals preexistents – propis dels països de la regió.¹ Amb el pas del temps les condicions nefastes que es van generar arran d'aquest entorn de violència, juntament amb els danys de la pandèmia de la COVID-19 i els efectes del canvi climàtic – especialment agressius als països del Sahel, amb un augment de temperatures

1.5 vegades superior a la mitjana mundial – van desencadenar en una crisi humanitària mai vista a la regió.

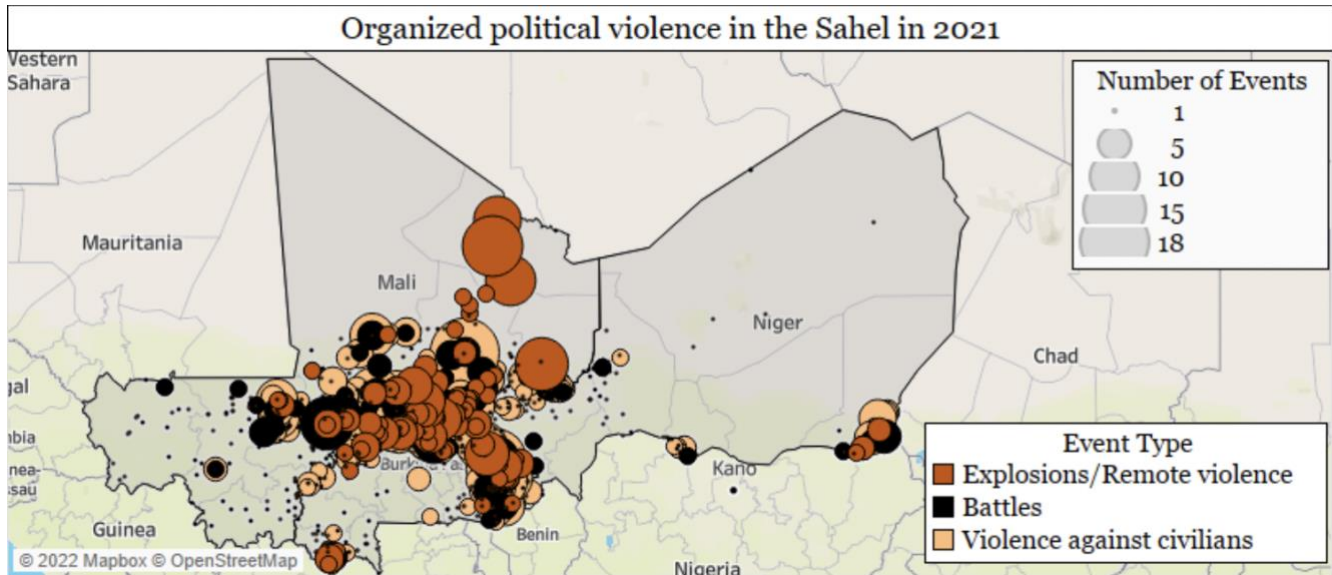
Mali, Burkina Faso i Níger han estat amb diferència els països més afectats pel conflicte. Segons les dades de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR), en l'última dècada 2.5 milions de persones han estat forçades a abandonar les seves llars per a exposar-se a unes condicions fam i pobresa inhumanes.² Aquestes són en la seva majoria petites famílies grangeres que han hagut de deixar enrere les seves terres, deteriorant encara més la situació alimentària els seus països.

La violència, així com els conseqüents desplaçaments – en la seva majoria interns – no han cessat d'escalar en els últims anys. Tan sols en 2021, en la zona central del Sahel es van haver de desplaçar gairebé 500,000 persones i, segons les estimacions de socis d'ACNUR, en aquest mateix any van ser reportats al voltant de 800 atacs organitzats per grups armats (ACNUR, 2021). La insurrecció jihadista continua sent el major conductor del conflicte i els seus efectes estan començant a veure's als països veïns. A tot això, també se li ha de sumar el descontentament de la població per l'actuació política, que ha resultat en diversos intents de cops d'estat. En el 2022 no s'espera que aquesta tendència vagi a canviar. És més, tot a punta al fet que anirà a pitjor.

---

¹ Per a més informació vegeu l'article de Dr Grégory Chauzal: *From the Malian crisis to the Sahel breakdown: An overview of SIPRI's work in the G5 Sahel region.*

² Per a més informació sobre els refugiats, vegeu Una dècada de conflicte en el Sahel deja 2,5 millones de personas desplazadas. (ACNUR, 2022)

Punts de violència organitzada al Sahel en 2021. Font: ACLED

REACCIÓ DE LA COMUNITAT INTERNACIONAL

La resposta de la comunitat internacional davant els esdeveniments succeïts al Sahel, encara que no ha estat tan efectiva com la ucraïnesa, tampoc ha estat impassible. Des del principi, es va voler fixar una estratègia basada en tres pilars principals: el desenvolupament, la seguretat i la diplomàcia. Amb això en ment, al llarg dels anys hem vist diverses operacions a la regió.

Un dels primers països a actuar va ser França. Després de la seva passat colonial, els seus interessos a assegurar les reserves d'urani a Níger³, la seva incansable lluita contra el terrorisme, i altres tants motius, des de l'inici de la crisi la república europea va intentar mantenir una presència important en el territori. Això ho va aconseguir amb uns resultats bastant prometedors a través de l'Operació Serval

en 2013, la qual tenia com a objectiu eliminar als grups jihadistes del nord de Mali. No obstant això, quan van voler ampliar la campanya – canviada de nom com a Operació Barkhane – per a contenir a aquests grups en la resta de Mali, així com a Níger i Burkina Faso, van fracassar estrepitosament.

L'error de França va venir per la falta d'entesa de la complexitat del conflicte. Des del principi, els francesos es van obsessionar amb l'amenaça terrorista, la qual cosa els va portar a centrar gairebé exclusivament la seva estratègia a acabar amb els grups jihadistes. Aquest enfocament gairebé únicament militar va fer que pràcticament ignoressin la part política del conflicte, molt necessària per a construir una estructura sòlida en aquests estats que pogués sostenir la pau a llarg termini. Diplomàticament, els francesos van decidir deixar la

³ Vegeu l'article de BBC NEWS: *Francia, Mali y el uranio de Níger*

construcció de la nació enterament als governs locals. El problema d'això va ser que els dirigents no tenien ni la intenció, ni els recursos, ni la legitimitat del poble per a dur a terme tan primordial tasca.

Una altra fallada de França va ser que els responsables de l'operació es van negar a establir negociacions entre els estats regionals i els grups jihadistes (Nathaniel Powell, 2022). Aquesta decisió – comprensible des d'una perspectiva europea – va impedir que en molts territoris es dugués a terme una desescalada de violència. Com a resultat d'això i de tot l'anterior, molts locals van començar a sentir que els francesos no estaven interessats a buscar una solució política a la crisi. Conseqüentment, els ciutadans de Mali van començar a desenvolupar un sentiment anti-francès que va culminar amb el cop d'estat de maig de 2021, així com la retirada de les tropes franceses del país al febrer d'enguany per a centrar-se únicament en Burkina Faso i Níger.

Un altre actor que va cobrar una rellevància considerable a l'inici de la crisi va ser el G5 del Sahel. Aquesta és una organització intergovernamental formada en 2014 per Burkina Faso, Txad, Mali, Mauritània, i Níger amb l'objectiu de crear un marc institucional que promogué desenvolupament i seguretat en els seus territoris. Igual que França, en els seus primers anys aquest grup de països va generar esperança per al Sahel. No obstant això, no va passar molt de temps fins

que es van destapar les ineficiències del projecte. Novament, el G5 es va centrar massa en l'estratègia militar i molt poc en solucions per a desenvolupament i la política de la regió. Avui dia, aquest continua sent molt dependent de finançament i suport exterior; a més de que fa l'efecte que només actua com una eina més per a estendre els interessos europeus en la zona.

Les Nacions Unides també van ser presents des del principi. El 25 d'abril de 2013 – pocs mesos després que esclatés el conflicte – el Consell de Seguretat va establir la missió de manteniment de la pau coneguda com MINUSMA (Missió Multidimensional Integrada d'Estabilització de les Nacions Unides a Mali). Aquesta tindria l'objectiu de donar suport als processos polítics al país i dur a terme una sèrie de tasques relacionades amb la seguretat.⁴

A nivell humanitari, l'ONU així mateix va adquirir un paper essencial, principalment a través d'ACNUR i el Programa Mundial d'Aliments (PMA). Aquestes agències porten des del principi treballant sota condicions impossibles per a intentar proveir assistència alimentària als afectats i assegurar les necessitats dels desplaçats pel conflicte. Cada dia, els agents humanitaris s'han d'enfrontar a desafiaments com a atacs en carretera, emboscades i robatoris de cotxes (ACNUR, 2021), els quals dificulten enormement el seu treball. Les ajudes de la Unió Europea – una de les majors donants de la crisi – i de

---

⁴ Vegeu la fitxa informativa de MINUSMA

nombrosos altres països i organitzacions internacionals també destaquen en l'àmbit humanitari-.

MASSA PROJECTES I MOLT POCA COORDINACIÓ

A mesura que passaven els anys, més i més actors internacionals van voler donar la seva aportació per a resoldre la crisi del Sahel, la qual cosa es va traduir com un augment en el nombre de projectes de seguretat i desenvolupament en la zona. D'aquesta manera, aviat la comunitat internacional es va adonar que la presència de tantes operacions era extremadament ineficient, perquè moltes d'elles se

solapaven i acabaven sent un malgasto de fons. Necessitaven urgentment una major coordinació.

Amb aquesta idea en ment, en 2017 es va fundar l'Aliança Sahel. Aquesta va ser establerta inicialment per França, Alemanya, la UE, el Banc Africà de Desenvolupament, el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament, i el Banc Mundial; a les quals després se'ls van unir Itàlia, Espanya, el Regne Unit, Luxemburg, els Països Baixos i Dinamarca. El seu propòsit era tant ampli com ambiciós: volien convertir-se en aquella institució que aconseguís restablir la seguretat, justícia, estat de dret, coexistència pacífica entre comunitats, així com la provisió de serveis bàsics, la creació d'ocupació per a joves, i oportunitats econòmiques

reals per a les poblacions locals, d'una forma integrada i coordinada, especialment en zones perifèriques i vulnerables (Andrew Lebovich, 2020). L'aliança pretenia que per primera vegada actors dedicats al desenvolupament, la política i la seguretat estiguessin en contínua comunicació i al punt de tots els seus projectes per a complementar-se i secundar-se els uns als altres.

Definitivament, l'Aliança Sahel tenia molt de potencial. Era la primera iniciativa que pretenia trencar amb la forma tradicional en la qual s'abordaven el tipus de desafiaments als quals s'enfrontaven al Sahel. No obstant això, mai va arribar a exercir l'impacte que va prometre en el seu moment. Dau a la quantitat excessiva de programes i operacions, a l'aliança li va costar trobar el seu lloc en la xarxa d'estructures institucionals que s'havia format a la regió. Més d'una vegada, l'organització va haver de redefinir-se i varis van ser els participants que es van queixar que la major part dels esforços se centraven en el simbolisme i no en la substància dels seus compromisos. Avui dia, no es pot dir que l'Aliança Sahel hagi complert amb els seus objectius.

L'última gran iniciativa al Sahel ha estat la denominada Coalició pel Sahel. Aquesta – fundada en 2020 per França i els països del G5 Sahel – pretén novament millorar la coordinació en les operacions de la regió, aquesta vegada absorbint l'Aliança Sahel i altres associacions internacionals en el territori. En una línia molt similar a la de l'Aliança Sahel, les accions de la coalició se

centrarien en combatre el terrorisme, reforçar la capacitat dels estats regionals, donar suport al retorn d'estats i administracions, i proporcionar ajuda al desenvolupament. Malgrat que aquests objectius estan ben encaminats, amb tantes iniciatives fallides a la seva esquena, són molts els que miren a la Coalició pel Sahel amb escepticisme. No es pensa que vagi a tenir un destí molt diferent a les anteriors

PER QUÈ UCRAÏNA FUNCIONA I EL SAHEL NO?

Un dels motius principals de la disparitat en les respostes d'Ucraïna i el Sahel és el que ja s'ha esmentat en diverses ocasions al llarg de l'article: la coordinació. Com bé va dir en el seu moment Ángel Losada Fernández – Representant Especial de la UE per al Sahel –: “no es necessiten 17 estratègies (per a resoldre la crisi del Sahel)”. A Ucraïna, des del primer dia, la Unió Europea, els Estats Units i el Regne Unit – entre altres – es van posar d'acord per a llançar una resposta unificada, la qual va acabar danyant significadament a Rússia. En canvi, al Sahel – malgrat les bones intencions que tots els projectes hagin pogut tenir al llarg dels anys – aquests resulten extremadament ineficients si no fan més que solapar-se els uns als altres. És molt necessari fer creu i ratlla.

Un altre dels àmbits que presenta més diferències és el compromís. Si la veritat és que la crisi del Sahel és molt més complexa que la d'Ucraïna – comptant amb grans desafiaments estructurals i de desenvolupament –, i que ningú pot negar que en no

s'hagi vist implicació per part de la comunitat internacional en el territori; el grau de compromís que es va veure en la crisi d'Ucraïna – sobretot d'occident – va ser considerablement major. A Europa s'han fet sacrificis majúsculs per a intentar detenir l'avanç rus, arribant fins i tot a plantejar-se seriosament canviar el model energètic del continent. No obstant això, al Sahel no s'ha vist res ni molt menys similar. Això no vol dir que s'hagi d'arribar a aquests extrems, però sí que fa pensar sobretot el que es podria fer per a ajudar.

Un dels indicadors que millor pot plasmar d'una forma tangible la implicació de la comunitat internacional és l'ajuda financera que ha rebut cada crisi. Tan sols la Unió Europea – una de les majors donants del Sahel – en 2021 va donar un total de

237 milions d'euros en assistència humanitària als set països de la regió. Aquesta és sens dubte una quantitat que no passa desapercebuda. No obstant això, resulta bastant marginal si es compara amb el bilió d'euros que la Comissió va prometre destinar al conflicte ucraïnès l'abril passat (Comissió Europea, 2022). Sempre cal agafar aquestes xifres amb pinces perquè qualsevol ajuda monetària – per molt gran que pugui ser – pot arribar a ser bastant ineficient si no es reparteix de manera eficient. No obstant això, sí que ens pot donar una idea de les prioritats de la unió.

CONCLUSIÓ

La comunitat internacional ens ha donat una valuosíssima lliçó de solidaritat i esperança amb la

Francia y los países del G5 Sahel reunidos en una cumbre de paz en enero de 2020

seva resposta a la crisi d'Ucraïna. Ens ha ensenyat que podem aconseguir gestes increïbles amb la condició d'ajudar-nos els uns als altres. Ara només falta aplicar això a altres regions del món. No cal deixar que la paraula Europa o qualsevol dels seus derivats condicioni les nostres accions. En zones com el Sahel el sofriment és igual de real que aquí o fins i tot pitjor. Fem que la crisi d'Ucraïna marqui un precedent en la política exterior dels nostres països i comencem a actuar en conseqüència amb la resta del món. Al cap i a la fi, tots som humans.

Ángel Gil Bermejo

Estudiante de Global Governance, Economics
& Legal Order - Esade Business & Law School

Fonts de referència:

- Castle, A. (2021, 20 septiembre). *The Sahel Faces 3 Issues: Climate, Conflict & Overpopulation*. Vision of Humanity. Recuperado 24 de marzo de 2022, de <https://www.visionofhumanity.org/challenges-facing-the-sahel-climate-conflict-and-overpopulation/>
- European Commission. (s. f.). *Sahel*. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. Recuperado 24 de marzo de 2022, de https://ec.europa.eu/echo/where/africa/sahel_en
- Harris, M. (2020, 22 diciembre). *Rethinking Crisis Responses in the Sahel*. Center for Strategic and International Studies. Recuperado 24 de marzo de 2022, de <https://www.csis.org/analysis/rethinking-crisis-responses-sahel>
- Lebovich, A. (2020, 26 agosto). *Disorder from Chaos: Why Europeans fail to promote stability in the Sahel*. ECFR. Recuperado 24 de marzo de 2022, de https://ecfr.eu/publication/disorder_from_chaos_why_europeans_fail_to_promote_stability_in_the_sahel/#conclusion
- Mason, S. (2022, 22 febrero). *Why France Failed in Mali*. War on the Rocks. Recuperado 24 de marzo de 2022, de <https://warontherocks.com/2022/02/why-france-failed-in-mali/>
- Moctar, H. O. (2022, 15 febrero). *It is time for Europe to learn from its mistakes in the Sahel*. Conflict | Al Jazeera. Recuperado 24 de marzo de 2022, de <https://www.aljazeera.com/opinions/2022/2/15/it-is-time-for-europe-to-learn-from-its-mistakes-in-the-sahel>
- Skretteberg, R. (s. f.). *Sahel - The worlds most neglected and conflict-ridden region*. NRC. Recuperado 24 de marzo de 2022, de <https://www.nrc.no/shorthand/fr/sahel---the-worlds-most-neglected-and-conflict-ridden-region/index.html>
- United Nations High Commissioner for Refugees. (s. f.). *Sahel Crisis Explained*. UNHCR. Recuperado 24 de marzo de 2022, de <https://www.unrefugees.org/news/sahel-crisis-explained/#What%20is%20UNHCR%20doing%20to%20help%20in%20the%20Sahel>
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2022, 14 enero). *Decade of Sahel conflict leaves 2.5 million people displaced*. UNHCR. Recuperado 24 de marzo de 2022, de

<https://www.unhcr.org/news/briefing/2022/1/61e137ac4/decade-sahel-conflict-leaves-25-million-people-displaced.html>

World Food Program USA. (2021, 17 diciembre). *Humanitarian Crisis in the Sahel: Conflict, Climate Change, and Famine*. Recuperado 24 de marzo de 2022, de <https://www.wfpusa.org/articles/a-snapshot-of-life-in-the-african-sahel/>

Publicat per:

**Asociación para las
Naciones Unidas
en España**
United Nations Association of Spain

Amb el suport de:

**Generalitat
de Catalunya**

ANUE no fa necessàriament com a seves les opinions expressades pels seus col·laboradors.